

Kincses László

Diplomáciatörténet

© Kincses László, 2005

© HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2005

Lektorálta:

Meiszter Dávid

A kiadó számára minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel - elektronikus, fényképeszeti úton vagy más módon - a kiadó engedélye nélkül közölni.

OTKA támogatással készült mű
(OTKA ny sz.: T 037785)

ISSN 1786-0326

ISBN 963 9404 985

Budapest, 2005

A HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. kiadása

Internet: www.hvgorac.hu

E-mail: hvgorac@hvgorac.hu

Felelős kiadó: Lipovecz Éva, a kft. ügyvezető igazgatója

Felelős szerkesztő: Dr. Szentpétery Petronella

Műszaki szerkesztő: Harkai Éva

Olvasószerkesztés: P Berka Antónia Mária

Szedés: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.

TARTALOMJEGYZÉK

Beköszöntő

Előszó

Bevezetés

- I. Tárgymeghatározás, alapfogalmak, összefüggések, korszakok .
- II. Diplomáciai kezdemények az ókorban
- III. Diplomácia a középkorban
- IV Diplomácia az újkor kezdetén (XVI-XVIII. sz.)
- V Az újkori diplomácia (1775-1871)
- VI. Az európai diplomácia a júliusi forradalomtól az 1848-1849-es forradalmak időszakának lezárultáig
- VII. Az európai diplomácia a XIX. sz. második felében a századfordulón, az I. világháború idején
- VIII. A közel- és távol-keleti diplomáciai tevékenység, az Amerikai Egyesült Államok diplomáciája a XVIII-XIX. században
- IX. Az európai diplomácia a két világháború között, a II. világháború után
- X. Diplomácia a hidegháború idején
- XI. A többoldalú diplomácia, a nemzetközi szervezetek
- XII. Adalékok a magyar diplomácia történetéhez
- XIII. Külügyi igazgatás Magyarországon
- XIV A diplomáciai protokollról

Összefoglaló áttekintés a diplomáciatörténetről

A felhasznált forrásmunkák

Függelék: 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről .....

BEKÖSZÖNTŐ

Midőn az „Acta Wenzeliana” 2. kötetét útra bocsátjuk, kettős dolgot is szeretnénk jelezni az Olvasó felé. Egyrészt e monográfia sorozatunkkal kívánunk fejet hajtani és tisztelni a jogtörténet tanítását az ELTE jogelődjén, a Magyar Királyi Egyetemen megalapító Wenzel Gusztáv, egykori bécsi Thereziánium-beli tanár munkássága előtt. O külföldi, morva származása ellenére nemcsak, hogy jól megtanult magyarul, de előadásait - az 1848-as szabadságharc leverését követő neoabszolutizmus embert próbáló éveiben - magyarul is kezdte tartani. E kisebbfajta hőstett mellett szintén az ő nevéhez köthető, hogy az 1850-et követően reánk oktrojált német birodalmi jog tanítását ügyesen ki tudta váltani az Egyetemes európai jogtörténet stúdiumának megindításával. Tehát Wenzel 1859-es kezdeményezésétől számítható a hazai jogi karokon a jogtörténet önálló oktatásának rendszeresítése.

Egyúttal viszont e munkálattal folytatni szeretnénk a régi jogtörténeti tanszéki (szemináriumi) kiadványok sorát. Bár az e sorozatban már megjelent Felekezeti Egyházjog és jelen kötet tárgyát képező Diplomáciatörténet elsősorban tantárgyunk, az Egyetemes Állam- és Jogtörténet oktatásának a kibővítését, avagy kiegészítését szolgálják, tehát félig-meddig tananyagként is számon tartjuk őket. Ugyanakkor bízunk benne, hogy a nem távoli jövőben valóban a szorosabb értelemben vett monografikus munkák jelenhetnek meg új sorozatunkban.

E kötet szerzője Kincses László, már érett korban, nyugdíjasként kapcsolódott be katedránk oktató és tudományos munkájába. Mivel munkás életét eddig szinte teljesen külügyi, közelebről diplomáciai szolgálatban töltötte el, alapos ismerője a diplomácia múltjának és jelenének. Ez vezetett bennünket arra, hogy jelen munka elkészítésére ösztönözzük őt. A Diplomáciatörténet című kötet bizonyára többek számára okoz komolyabb olvasmány élményeket, lévén, hogy ilyen átfogó, egyetemes igényű, jogtörténeti szempontú feldolgozása e témának nálunk mindmáig hiányzik. Kincses Lászlót, aki Egyetemünkön szerzett diplomát, 35 éves külügyi szolgálata, ezen belül bukaresti, madridi és athéni (két utóbbi helyen nagykövetként végzett) diplomáciai tevékenysége során szerzett tapasztalatok segítik abban, hogy e témáról értő szóval szóljon a ma ifjúsága, de általában a téma iránt fogékonyságot mutató éltesebb generációk számára is.

A kötet szaklektora, Meiszter Dávid nyugalmazott nagykövet, helyettes külügyminisztériumi államtitkár, hasznos tanácsaival és érdemi észrevételeivel jelentősen hozzájárult a kiadvány végleges szövegének kialakításához.

A szerző munkája megírásánál nyilván egyfajta szellemi akadályként jelentkezhetett, hogy maga a diplomácia egy ősrégi intézmény, illetve az ezzel kapcsolatos íráskorok is roppant szerteágazóak, a történelmi feldolgozástól a személyes emlékiratok megjelentetéséig.

A kezdetekhez csak annyit, hogy Mezopotámiából már a harmadik évezred közepéről ismerjük egy határvíta közvetítői által történt békés megoldását. Még beszédesebb a Hammurapi idejében a Mária királyság megbízottjának, avagy talán már diplomatájának is nevezhető Ibál-pi-El-nek a jelentése urának, a királyságuk peremén viszálykodó törzsek között kötött békéről: „A békét a hanúk és Idamaraz lakói között elértem. Hurrá körzetében, Idamaraz egész területén a hanúk jóllaktak, s jóllakottan nincs ellenségeskedés! Örvendj, uram!”¹

A babilóniaiak már ismerték például a protokollfőnök intézményét, akinek feladat volt az idegen követek elszállásolása, továbbá a bemutatkozó látogatás, vagy kihallgatás méltó körülmények közötti lebonyolítása, egyáltalán a követek tisztességes, majd díszes megjelenésének a biztosítása az uralkodói kihallgatáson is. Éppen e tárgykörből maradt fenn Hammurapi udvarából egy a protokollfőnök elleni panaszos levél, amely a szokásos díszruhák elmaradását hiányolta. Mire a protokollfőnök öntudatos válasza a következő: „Aki szívemé, azt öltöztetem, aki nem szívemé, azt nem öltöztetem”²

Tehát a diplomaták és a diplomácia feladata rendszerint a háborús körülmények között, a közvetítés miatt volt eleinte nagyon fontos, később pedig, az állandó hírszolgalat okából vették igénybe az államok a viták békés

---

¹ Josef Kiima: *Mezopotámia*, Bp. 1983. 156. oldal.

² Josef Kiima: *op. cit.* 158. oldal.

rendezésének igénye mellett. Ám alapvető feladatként, a viszálykodó politikai felek közötti békéltetés végett, ami máig legfőbb funkciójuk maradt. Érdekesen jeleníti ezt meg a Velencei Szent Márk Köztársaság egyik követe 1503- ban, amidőn Velence kénytelen békét kötni a török szultánnal, annak ellenére, hogy Szent Márk köztársasága jelentős birtokokat, így szigeteket veszített a törökkel szemben a Mediterránumban: „egy ilyen nagy és hatalmas úrral (értsd: a szultán), úgy kellett eljárni, ahogy lehet; és néha igen bölcs és megfontolt dolog leereszteni a kezét, amely ütni képtelen!”³

Hasonló államférfői bölcsességről és megfigyelő készségről tesz tanúbizonyságot a szintén Bécsbe akkreditált velencei követ Giovanni Sagredo. Ő az 1600-as évek közepén, a Vasvári béke és Zrínyi Miklós váratlan halála után írta le a nagyon is tanulságos sorokat, hogy szerinte - a bécsi udvar által lefízett portai tolmács hatására - miért is nem igyekszik a török Porta békét kötni Velencével: „a nyilvánvaló államérdek az a szél, amely az uralkodók döntéseit irányítja: ők ugyanis azt óhajtják, hogy a tűz mások házában tovább égjen, attól tartva, hogy újra kigyulladhat az övékben”.⁴

Nyilvánvaló, hogy a diplomácia csak akkor láthatja el hasznosan feladatát, azaz az államok közötti konfliktusok tárgyalások útján való rendezését, ha erre érettek a feltételek. Maga a tárgyalásos rendezési elv az 1814-1815. évi Bécsi Kongresszuson kristályosodott ki, s ezt követően vált Európában általános rendezési elvvé. Kialakulásának nehézségeit jól mutatja a kongresszus egyik közismert személyiségének, Talleyrand hercegnek királyához küldött nyilatkozata: „Bécsben a teljhatalmú megbízottak még nem az értelem és a mérséklet nyelvén beszélnek...”.⁵

Amint az előbbi kevéske példából is látható, a diplomáciatörténet nagyon is összetett folyamatok elemzését igényli, mégpedig sokoldalú, de döntően jogtörténeti eszköztárral, hiszen a diplomáciai akciók eredményeként megszülető egyezségek évezredek óta jogi okmányok formáját öltik. Egyúttal fontos jelezni, hogy a diplomáciatörténet az adott állam vagy államok külső politikai viselkedését, tehát külpolitikáját, magát az államnak normál körülmények közötti nemzetközi megjelenítését, illetve a külpolitikai viták rendezésének különböző lehetőségeit történetileg egyaránt magába foglalja. Az állam külső viselkedésének fenti összetett aspektusairól tájékoztatja e kötet, ha kézbe veszi, a jámbor Olvasót.

2004. november

A szerkesztő

---

³ Jászay Magda: *Velence és Magyarország*, Bp. 1990. 200. oldal.

⁴ Jászay Magda: op. cit. 301-302. oldalak.

⁵ Guglielmo Ferrero: *Újjáépítés. Talleyrand Bécsben 1814-1815.*, Bp. 2002.146. oldal.